

ORADEA-MARE (NAGYVÁRAD)
21 Sept. st. v.
Dumineca 3 Octomb. st. n.

Va esi joi'a si duminéc'a.
Redactiunea în
Közép-utca nr. 395.

Nr. 72.

ANUL XVI.

1880.

Pretiuł pe unu anu 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de anu 5 fl.; pe $\frac{1}{4}$
de anu 2 fl. 70 cr.
Pentru Români'a 2 galbeni.

Andrieu Mocsonyi de Foen.

(Vedi portretul în nr. 64.)

(Urmare.)

Andrieu va să ȃica a fost al doile fiu a lui Ioane Mocsonyi de Foen. El și-a terminatu studele la universitate din Pesta — pân' la 1831, ca studentu și respective juristu precelentu, a fost apoi introdusu mai ȃntȃiu în economi'a rurala, la moși'a parintésca Foen, în Banatu; deja înse la anul 1836 îl vedemu numitu de v.-notariu al comitatului Torontal, devotȃndu-se cu totu zelul spiritului seu înfocatu vietii și activității constituționale-comitatense. La 1843 dȃnsul devine alesu de proto-jude districtualu, și cu acȃst'a se avȃnta iute la rolul de factoru în comitatu. Prin vivacitatea și agerimea sa, prin manierele sale nobile, prin rar'a amabilitate a sa cȃtra toti și pentru toti, dȃnsul rapeseu cu sine pe noblet'i'a rurala mai vȃrtos, și o conduce cum i place, astfel atragȃndu atențiunea comuna asupra-si.

Lupt'a cea mare, ce dela 1836 și 1840 pornise prin tȃta țȃr'a, între spiritul cel nou al — pseudo-liberalismului englesu, amestecatu cu principiile democrației franceze, și între conservatismul istoricu, aristocraticu, inpenatu și acȃst'a cu puține principie progresistice, împrumutate totu din strȃinetate, acȃsta lupta în comitate mai vȃrtos, erȃ fȃrte înverșunata, și tȃte spiritele cugetȃtorie erau înrolate într'ȃns'a. Astfel se preparȃ — revoluțiunea; iȃr d'alta parte, politic'a guvernamentală se sfortȃ a pune stavila liberalismului, care pré desu identificȃndu-se cu radicalismul, mereu ocupȃ terenu în ȃnimele masei poporului. Deja jumetate dintre comitate erau în posesiunea liberalilor și radicalilor. Torontalul, acȃstu comitatu dintre cele mai mari și puternice ale țȃrii, numai Mocsonyescii și anume protojudele Andrieu de Mocsonyi, l'a pastratu conservatismului progresistu, susținȃndu acȃst'a, în deplina armonia cu toti fratĩi sei și cu tradițiunile familiei sale, cȃ — genuinul progresu trebuie să fia succesivu, moderatu, istoricu, dȃca este ca să prinda radeține, să fia durabilu și folositoru patriei și națiunei; mai departe cȃ — atare progresu trebuie introdusu nu în contra, ci cu consentiemȃntul factorilor de statu, pentru tȃte clasele și popȃrele de o potrivă. Andrieu de Mocsonyi, conform temperamentului seu, mergea oblu pe acȃsta cale, cucerindu iute, desconsiderȃndu ori-ce pedecȃ; pe cȃnd frate-seu Petru pasȃ mai moderatu, cu precauțiuni, ca unu adeveratu diplomatu.

Primul mare triumfu ce secerȃ agerul geniul al lui Andrieu fu — cȃ la 1847, cu ocasiunea alegerilor pentru diet'a țȃrii, convocata pe tȃmna la Poșon, acȃse alesu pe frate-seu Petru de reprezentantu și înca de reprezentantu primariu al Torontalului, al acȃstui comitatu

ce numerȃ aprȃpe 400,000 de suflete, Nemti, Sȃrbi, Magȃri, Romȃni, Croati, Bulgari, Slovaci și Francesi. Unu succesu suprinȃtoriu pentru tȃta țȃr'a!

Astfel se întrodusera acȃste dȃue spirite romȃne — în lupt'a politica, pe care, dȃca erȃ cine să-i spriginésca și de prin alte pȃrți, ei trebuia s'o domineze pȃna la finitu, și — revoluțiunea dela 1848/9, conflictul între Ungari'a și Austri'a, între magȃri și dinastia, între popȃrele nemagȃire, specialminte între Romȃnii cu Magȃrii — dȃra cȃ se puteau evitȃ; Romȃnimea în acȃsta patria a ei se avȃntȃ la locul ce-i compete — dupa vechimea, numerul, însemnateea politica, cu unu cuvȃntu — întrȃga valȃrea ei. Dar — durere, încercȃrile fratilor Petru și Andrieu de Mocșoni, cu cȃt mai vȃrtos se complicȃ și esagerȃ lupt'a, cu atȃt mai multu rămȃneau isolate; întocmai ca și cu 20 de ani mai târȃiu, luptele nepotilor lor de sora, Alesandru și Eugeniu! Fiesce, parasiți cei'a atunci, iȃr cesti'a mai apoi, numai din caus'a nepriceperei și slabițiunei acȃloro, cari tocmai aveau totu interesul și detori'a de a-i spriginii!

Din norocire, dupa esperiintȃele de mȃi de ani, istori'a și viet'i'a unui poporu — nu se decide definitiv prin nepriceperea, slabițiunea și caderea unei séu altei generațiuni; prin atari numai suferintȃele unui atare poporu se prelungescu. Pentru noi Romȃnii, geniul naționalu cel ce a produsu de repetȃte ori, în diferite periȃde — fȃrte mari și luminate, iȃr va mai produce, de buna séma și în mesura mai mare, și între împregȃrȃri mai favorabile. Apoi patȃni'a este șcȃl'a popȃrelor, a celui romȃnu mai vȃrtos.

Invingȃndu ideile și pornirile revoluționare în țȃra, Andrieu de Mocsonyi și cu fratĩi sei remasera consecinti și firmi, lȃnga monarchia și dinastia, suferindu persecuțiuni și daune — ca și națiunea întrȃga.

Dupa devingerea și trȃntirea la pamȃntu a revoluțiunei, toti ochii Romȃnilor buni, specialminte acȃlor din Ungari'a și Banatu, se așintirea asupra celor doi fratĩi Mocșonesci, Petru și Andrieu. Cel d'ȃntȃiu, îndata dupa suirea la tronu a junelui imperatu Francisc Iosif, în decemvre 1849, fusese chiamatu de ministrul conte Stadion, ca barbatu de încredere al Romȃnilor la Viena, pentru d'a representȃ si aperȃ tȃte interesele naționale; iȃr Andrieu și cu fratĩi sei ceialalti, lucrȃ jos prin poporu la formarea unei opiniuni publice, romȃne, firme și lamurite. Reposȃndu contele Stadion și locul seu în ministeriul imperatescu ocupȃndu-l Bach, sperȃntȃele Romȃnilor suferira o lovitura de mȃrte. Bach, omu redicatu prin revoluțiune — din nimic'a la putere, precum ȃnsusi a tradatu caus'a poporului pentru unu blidu de linte, de asemenea credea a satisfacȃ pe popȃrele binemeritate de tronu și patria, prin cȃte unu

osu de rosu, aruncatu conducetorilor lor, ca — să astupe acestora gurele. Astfel înca dela începutul anului 1850, pe când pe Petru și cu ceilalți barbati de încredere și deputati ai Românilor din Bucovin'a, Banatu, Ungari'a și Transilvani'a i ținea și ocupă în Viena cu — cestiuni peste cestiuni, referitorie la îmbunetațirea sortii Românilor, pe Andreiu de Mocsonyi îl puse în fruntea noului districtu, formatu din părțile banatice, locuite în prevalența de Români, sub titlul de : supremu comisariu districtualu.

În această calitate, Andreiu de Mocsonyi — lucră dîu'a-noptea la reorganizarea provinciei, în care se instalase anarhi'a și caotele; paralel la redicarea Românilor, și dresarea și disciplinarea lor, ca să-si pōta ocupa locul de onōre în pamēntul lor stravechiu. El se sbuciumă lucrāndu — cu credința cătra Domnitoriu, patria și națiune — jos în poporu, tocmai precum frate-sau Petru și cu ceilalți demni reprezentanti ai Românilor se sbuciumau lucrāndu în Viena, pe când ministrii Majorității Sale, ca după o parola primita din Petropole, fauriau și respādeau reacțiunea, absolutismul, germānismul. Acestea vedēndu-le frații Mocionesci, pe când Andreiu cu indignațiune își da dimisiunea, în Timișor'a, Petru în Viena, în fruntea unei deputațiuni declară primu-ministrului principe Schwarzenberg, că — „Barbatii de încredere și deputatii Românilor au fost chemati la Viena și ascultati asupra dorințelor și trebuințelor poporului român. precum se vede — cu scopu, ca guvernul imperatescu, cunoscēndu bine acele dorințe și trebuințe, să se ferēasca de a le implini!“

Dar reacțiunei din Viena nu-i veniă la socotēla retragerea Mocionescilor; deci Andreiu, între multe complimente și gajulări — fu numitu președinte comisiei centrale de catastru în Timișor'a, ier Petru fu chematu de referendariu la suprem'a curte imperiala de justiția și cassațiune în Viena. Ambii își mai încercara odata puterile — întru interesul poporului român, dar convingēndu-se, că reacțiunea nu este împedecabila, pāna nu-si va face ea ēnsasi de capu, la 1856 ambii se retraseră definitivmente, mai vērtoș dupa ce, repōsāndu într'aceea parintele lor, administrarea însemnatei averi familiare recađu asupra lor.

La 1858 Petru fu asasinatu — în cel mai ticalosu modu, dîu'a la miēdiadi în Budapesta. D'aci încōci frații Mocionesci se retraseră pe la moșiele lor, Andreiu la Foen, dedicāndu-se pe deplin economiei rurale. La 1859 el se casatori, luāndu-si soția pe *Laura de Csernovics*, plāpānd'a fiica a lui Petru de *Csernovics*. (domnul de Macea și Orosinul-micu, ultimul comite al Banatului Timișianu, din vit'i'a primilor domnitori seculari în Muntenegru și a renumitului patriarhu de Ipec, carele la finea secului al XVII-lea, deșertāndu Serbi'a-vechia, a trecut dincōci la noi cu 40,000 de familii sērbe și a întemeiatu națiunea și ierarhi'a sērbēasca.) — o femeia de cea mai înnalta cultura, plina de sciințe și de grație.

Asta sacra legatura — i-a fost isvorul fericirii sale private pe pamēntu, care fericire de buna sēma își atingea culmea, dēca ceriul se îndurā să o încorōne macar cu unu singuru copilasiu! Acestu simțiu de fericire a fost totd'odata îndemnul și — așa dîcēndu caus'a, că Andreiu de Mocsonyi, dupa ce politic'a lui Bach la Solferino își rupse capul, cu începutul anului 1860, ier se decise a pași în aren'a politica. Acum dēnsul nu mai avea pe valorosul sau frate Petru de concrucatori, dar avea în sprinten'a sa femeia o busola fina și sigura, și cuvēnd își ingagă pe *V. Babesiu*, din școl'a lui Petru, cu tōta activitatea, tōte sciințele și esperințele sale — de ajutoriu. Astfel Andreiu de Mocsonyi inaugurā o noua direcțiune, noua lupta, sēu mai dreptu vorbindu, *nōua perioda*, amu putē dîce — a sa

propria, în luptele nōstre naționale, ținēndu contu cu scrupulositate de împregiurări, de interesele cele mari ale monarhiei și dinastiei, ale țerilor și popōrelor, ale națiunei romāne special. Vom atinge și de acēst'a numai scurtu, în trasurile principale ale ei, fiindu o es-punere și o critica detaiata tocmai a acestei periode și programe politice — neoportuna și neadmisibila, pe cât mai sūnt în viēția și în orbi'a lor innomoliti — înca fōrte numerosi factori, cari pe fația și în ascunsu, din nepricepere sēu interesu particularu — se facuseră contrari și împedecatori ai aceleia.

*

Abiā Andreiu de Mocsonyi eșise din singuretatea sa în ultimele dīle ale lui ianuariu 1860 și la începutul lui februaru se presentase în Viena, când foile publice și notara acēst'a ca unu evenimentu, ier monarhul, carele decisese a-si consultā „consiliul imperialu“ asupra greutăților situațiunei și politice de urmatu, spre regenerarea monarhiei, spre acestu scopu a estinde sfer'a de activitate și a sporu numerul aceluasi consiliu prin atragerea celor mai probati barbati de prin tōte părțile, între cei d'antāiu il chiamā în sinul acelu consiliu al seu imperialu. Andreiu de Mocsonyi avea să represente aci pe cele 15 sute de mī de Romāni ungureni și banatieni, pe când pentru Transilvani'a erā chiamatu episcopul *Siaguna*, ier pentru Bucovin'a bar. *A. Petrino*.

În lun'a lui maiu a acelu anu, consiliul imperialu înmulțitu se adunā și-si deschise ședințele. Membrii sei, 120 la numeru, se formara în grupe și partide, dupa diferite principii, scopuri, programe. Mocsonyi le esamīnā un'a câte un'a, se consultā cu toti corifeii, specialmente cu colegii sei romāni; dar — ceea ce cautā, nu putea să gasēasca nici într'o parte: „adeveratele interese ale tuturor popōrelor — ca punctu de mănecare“. De aceea el isi combinā program'a sa proprie, pe care o statori numai cu Babesiu, carele se bucurā de deplin'a lui încredere și avea chiamarea d'a-i representā și operā cugetele în publicitate.

(Va urmā.)

Doru de mama.

! maic'a mea iubita,
Departate sunt de tine,
Si-i multu de când la sinu-ti
Tu nu m'ai strinsu pe mine.

Când me gândescu la ceasul
Doritu al revederii,
Se stingu in al meu sufletu
Vapăile durerii.

Dar când gândescu, că pōte
Tu n'ai se-mi iesi in cale,
Că fratele ori sor'a
M'a 'ntimpinā cu jale!

Chinu greu me sagetēza
Si gāndu-mi se 'nfiōra,
Si lacrami ardietōre
Din ochi-mi se stracōra.

Sciū bine, că in lacrami
Petreci de dorul meu,
O! maic'a mea iubita,
De-al teu doru plāngu si eu!

M. Pompiliu.

Misteriul Noptii.

— Romanu, de *Claire de Chandeneux* —

(Urmare.)

— Să ne rentorcem, dle; deja e pré târđiu, —
dise tiner'a feta.

Și incetul ei pornira spre casina.

Pe căile ce conducu din salône în gradina se totu preumblau înca niște dame îmbracate bogatu, și se jucau niște copii, cari nici decât nu voiau a merge să se culce.

Ei începura de timpuriu viét'ă ce traiau mamele lor; mai toti erau întotționati și umpleau aerul cu hohote vesele.

Jocul acestor copii facea înca și mai poeticu locul pitorescu, în care însasi natur'a pareă a se desfeta în varietatea sa încântătoare.

— Ce amabili copii blondini! — dise Varvara, pe când neteđi perul unuia din cei ce i venira în cale.

— Cât de veseli! — adause Pascal.

— De câte ori am visatu, că prin parcul Corsierului voi vedé niște fiintie atât de dragalasié fugarindu-se vesel de ici côle... Acésta ar însenina ădilele be-trâne ale matusiei dtale...

Și par că i-ar fi parutu reu, că a amintitu acestu obiectu delicatu înaintea lui Pascal, și că și-a manifestatu lui o dorintă secreta, fără să fi privitu la el, își luă bračiul din al lui, și ușora ca o silfida, se urcă sus pe trepte și cu îmbracamântul seu negru se adânci între damele cu toalete de lucsu din salône.

— Scump'a mea, — i strigă dn'a Forster, — tu și eu sântemu victimele unei amagiri urite... Generalul Hutter nu este aice... îndesertu l'amu caută...

— Nu? — dise Varvara spariata, care se nroși pučintelu.

— Cutare colonelu Hunter a produsu confusiunea. Întipue-ti, Pascal, cât de tare m'am miratu, când directorul casinei a condusu la mine cu tóta solenitatea pe unu omuletău micu, îngâmfatu și fără nici o importantă, pe care nici odata nu l'am vedutu, în locul generalului Hutter, care e unu omu naltu și robustu... Ce e dreptu, trecura trei-deci de ani de când îl veđui mai pe urma... dar fără 'ndoiela numai decât l'așu fi cunoscutu. Să mergemu, Pascal; vino Varvara! Deja de multu nu m'am culcatu așa târđiu. Și tôte aceste pentru acestu micu colonelu Hunter!

Pascal mergea adâncitu în cugete de-alătura matusiei sale, și par că cercă cuvintele, cu cari să mângae pe be-trân'a lady. El își exprimă distrasu acea speranță, că acésta mica abatere dela îndatinările sale nu va fi spre stricarea sănătății sale.

— Cine scie? — dise dn'a Forster, înaintându de bračiu cu Pascal spre trasura. Tu te-ai preumblatu așa de multu, par că ai fi înamoratu.

„Par că ai fi înamoratu!“ La audăul acestor cuvinte, Varvara își acoperi față înroșita cu batist'a sa decorata cu dantele.

Par că ai fi înamoratu! Pascal fu suprinsu, că aceste cuvinte stêrnira în internul seu unu echou curiosu, care pentru el fu cât se pôte de placutu, și nici nu se miră, că matusi'a lui vorbesce astfel.

— Cine scie, — cugetă el; — dóra matusi'a mea nici nu se amagesce, și deca suferințele celor trecute n'aru fi tēmpitu cu totul spiritul meu, dóra Varvara ar fi unic'a femeia, a cărei grația m'ar puté cuceri.

El eră convinsu, și nu se 'ndoiă nici unu momentu, că anim'a unui omu de trei-deci de ani se pôte cu totul reci.

IV.

În ăiu'a următoare Pascal se deșteptă cu suveniru pline de bucuria. I se remprospetara plăcerile serii tre-

cute: preumblarea, conversarea, music'a, cuvintele Varvarei și roșeti'a care i acoperi față.

Fantasă asupra acestor amintiri. Se simțea ca omul, care deschide unu dulapu de multu închisu, și în acela își gasesce obiectele favorite, a căror întrebuintare înca nu le cunoscea.

Credea, că anim'a lui s'a recitu cu totul și că a muritu, dar celu pučin a remasu în spiritul lui întipuirea, pe care — își ăcea el — o dragalașa figura femeiesca, dupa trecere de ani, ierasi a deșteptat'o.

Pe acésta femeia o zari el mai ăntăiu sub ferestile sale, când le deschise des-de-deminetă, ca să se delecteze în aerul placutu și parfumosu al lacului.

Miss Varvara, ca buna economă, se scolă timpuriu și deja se 'ntorcea din despartiamētul servitorilor, care se afla în departare de câțiva metri de castelu, unde dete ordinele sale.

Ea trecea cu pasi lini prin coridoru, ceea ce ședea atât de bine demnității grațioase ce reversă tóta fiintă sa.

Lui Pascal i pară, ca și când unu farmecu nou ar înzestră pe acésta figura frumoșă. Par că unu zefiru ușoru ar fi trecutu pe dinaintea lui.

Unu cugetu secretu pareă a cuprinde tóta fiintă a lui. Ea își înclină capul înainte; față-i eră mai palida decât de comunu, radfele de sôrele se jucă în straluciri aurie cu perul ei blondinu.

Pascal priviă cu placere acésta feta încântătoare; abiă putea să-si desparta ochii de ea. Uimitu se întrebă apoi, că cum de n'a observatu el tôte aceste mai de multu?

Și cu surisu glumetău își response:

— Dar acestu lacu vĕnetu și acesti munti albi te-au transformatu în o dispozițiune cu totul poetica. Se pare, că ti-ai lasatu în cancelari'a advocațiala amagirile și spiritul teu rigidu.

Nu peste multu întră în odai'a lui unu servitoru, și înscieintă cu umilintă, că astadi dejunul se va servi cu o ôra mai târđiu decât de alta-data în dumineci.

Pascal de Guerras nu atribui mare importantă acestei schimbări și nici nu se ocupă multu de ea; ma se bucură, căci astfel putea să realizeze unu planu al seu, d'a caută în stradele valôse-muntôse ale Lausanne-ei biseric'a catolica, pe care în preumblările sale de pân' acuma nu o observă.

Când ajunse în coridoru, ca prin parcu să mērga în orașu, se 'ntelni cu miss Varvara, care eră cu totul gata, și pareă, că dĕns'a asemene s'a gatatu a merge în orașu. Ea rugă pe Pascal să o însotiēasca pâna la be-trân'a lady care deja îl aștepta.

Tiner'a feta rosti aceste cuvinte în tonu linu și placutu. Pascal nu fu în stare să observe nici urm'a rigidității de odinioara pe acésta față.

Matusi'a lui ședea în salonul de primire, ținĕndu bibli'a în mâna, și cu față cam impacientă, dar amical, dise lui Pascal:

— Aibi bunetate și-mi întinde bračiu... au trecutu dece minute de când te așteptu.

— Ceru scusele mele, iubita matusi'a, dar numai acuma aflai, că voiti a eși cu mine, — response tinerul.

— Cum? Servitoriul nu ti-a împartașitu dorintă mea?

— Numai atăta mi-a spusu. că dejunul se va servi cu o ôra mai târđiu. Altu ceva nu.

— Neghiobul! și cât i-am esplicatu! Dar acuma să mergemu; nu-mi place să întârđiu.

Trasur'a așteptă la trepte.

(Va urmă.)

S A X O N U :

Calindarul septemănei.

Ziua sept.	st. n.		Numele sântilor și serbatorile.	Sorele	
	v.	n.		resare	apune
Dumineca	21	3	Ap. Cuadrat d. Magn.	6 17	5 43
Luni	22	4	Mart. Foca.	6 19	5 41
Marti	23	5	† Conc. S. Ioan Bot.	6 21	5 39
Mercuri	24	6	Mra Tecla.	6 24	5 34
Joi	25	7	Cuv. Eufrosina.	6 26	5 33
Vineri	26	8	† Ad. S. Ioan Ev.	6 28	5 32
Sâmbeta	27	9	Mart. Calistrat.	6 30	5 30

Instrucțiunea femeii române.

„Sunt ceasuri de placere, de dulce mângăiere,
Ce 'n cumpen'a vieții tragu ani mulți de durere“.

Începu cu aceste cuvinte ale lui Alesandri, ce-mi venira în gându tocmăi când asistam la examenul elevelor de pedagogia, ținutu la 3/15 septembrie a. c. în sal'a institutului din Arad. Erau 21 la numeru și anume: 7 curs. I, 9 curs. II, și 5 curs. III. Esaminatori dnii I. Russu, dr. A. Șandoru și inv. P. Popoviciu. Între oșpetii ce se interesăza de progresul culturalu erau înainte de amădi dl protop. Turbanu, dr. Popa, dr. Petroviciu, mai multi învetiatori din diferite părți, și vr'o câteva dame. Ilus. Sa Dl episcopu fiindu la primirea teologilor, veni numai dupa amădi, și însoțitu de dl V. Babesiu.

Esaminarea a fost din toate studiile prescrise. Respunsurile la obicetu, precise și îndestulitoare. Când gândim, că cele mai multe din eleve au pușin'a pregătire din școalele noastre, și studiile pedagogiale înca le facu privatu, apoi sporiul — bă zelul spre a se califică pentru o chiamare consciințoasă cum e învetiatori'a, trebuie să fia pretăuitu.

Nu e greu a escolă studiându regulatu, și ascultându nentreruptu predările profesorilor de specialitate; înse cade nespusu de greu când e contrariu. Nu e bine a se pregăti pentru învetiatori'a studiându privatu, căci cunoștințele sânt pré marginite; dar nu e nici așa reu cum pôte fi la o studiare comuna cu tinerii, unde pentru femeia partea mai mare a timpului se perde cu acele studii ce pentru ea în viēti'a practica nu au folosu.

E greșitu a pune june și juni în o sala, și-a le da în comunu o mulțime de sciinție. Ce pentru barbatu este necesariu, pentru femeia are folosu numai spre a cocheta cu ele. Studiile elevelor au să mērga numai pâna la unu locu paralel cu a tinerilor, apoi ele iau alta direcțiune. Casnicia, industria și economi'a au să fia apoi momentuoșe, căci deca ne trebuescu școale, trebuescu nu numai ca să învetiămu poporul carte, ci și modul spre a-si redicā buna starea sa. Femei'a ce se dedica învetiamentutu, are înainte de toate să fia instruita și cultivata dupa natur'a ei, căci ireparabil s'ar simți când instruita dupa programul tinerilor n'ar fi nici femeia, nici barbatu.

Resulta dara, că cum separămu secsele în școale elementare, asemenea și în preparandii sē-o facemu. De sciinție mōrte — nefolositoare sē ne ferimu. Femei'a ce înveti'a sē și pricepa a traduce cele învetiate în viēti'a, astfel câștigându-si abilitatea a se cultivā mai de parte prin cugetarea și observarea propria. Școl'a are să deștepte facultățile, cu deosebire internul spiritului și al sufletului, apoi voi'a și diliginti'a trebuie să conduca spre perfecțiune.

Școale de aceste — preparandii de femei nu avemu,

pôte înse că vom avē pe viitoriu. Și pârnu e greșitu a ne gândi la o instrucțiune cum ar suferi natur'a ei mai pușin.

Femei'a româna a fost dōra cea mai uitata și remasa îndereptu, căci la vremuri bune și rele se socotiau numai cum a pregăti barbati inteliginti, cari apoi sē conserveze și sē elupte națiunei drepturile ei. Vreme multa s'au trudit cu redicarea ôre-cărei inteliginție, și iēra vreme multa a costatu pâna la convingerea, că numai cu barbati învetiati națiunea n'a mai spori, căci chiar acei alesi dela cari se așteptā mai multu, își inau-gurau calea vieții, casatorindu-se cu straine.

Și unde s'a facutu așa, unde femei'a a fost scū este de alta națiune, apoi barbatul fia românu cu capu de fieru, ba chiar apostolu națiunei — pâna-i lumea nu va audī copiii sei dicēndu că sânt români, afara că lupt'a pentru esistintia i-ar silī.

Femei'a în familia are acea putere, ce are picurul de apa asupra stâncei, dice unu bravu naționalistu de odiniōra, în a cărui casa se vorbescu acum tōte limbele. numai românesce nu!

Multu timpu a trebuitu femei'a româna să steie umilita înaintea strainelor ce progresau, și se audta vecinicul bocetu: „N'avemu femei culte“. Peste destinul ei zacea sinistrul velu al uitărei, cu tōte că unu poetu mare a disu: „Că deca națiunea româna va ajunge în respectul celorlalte națiuni, are să multiamēasca acēst'a numai ficele ei“.

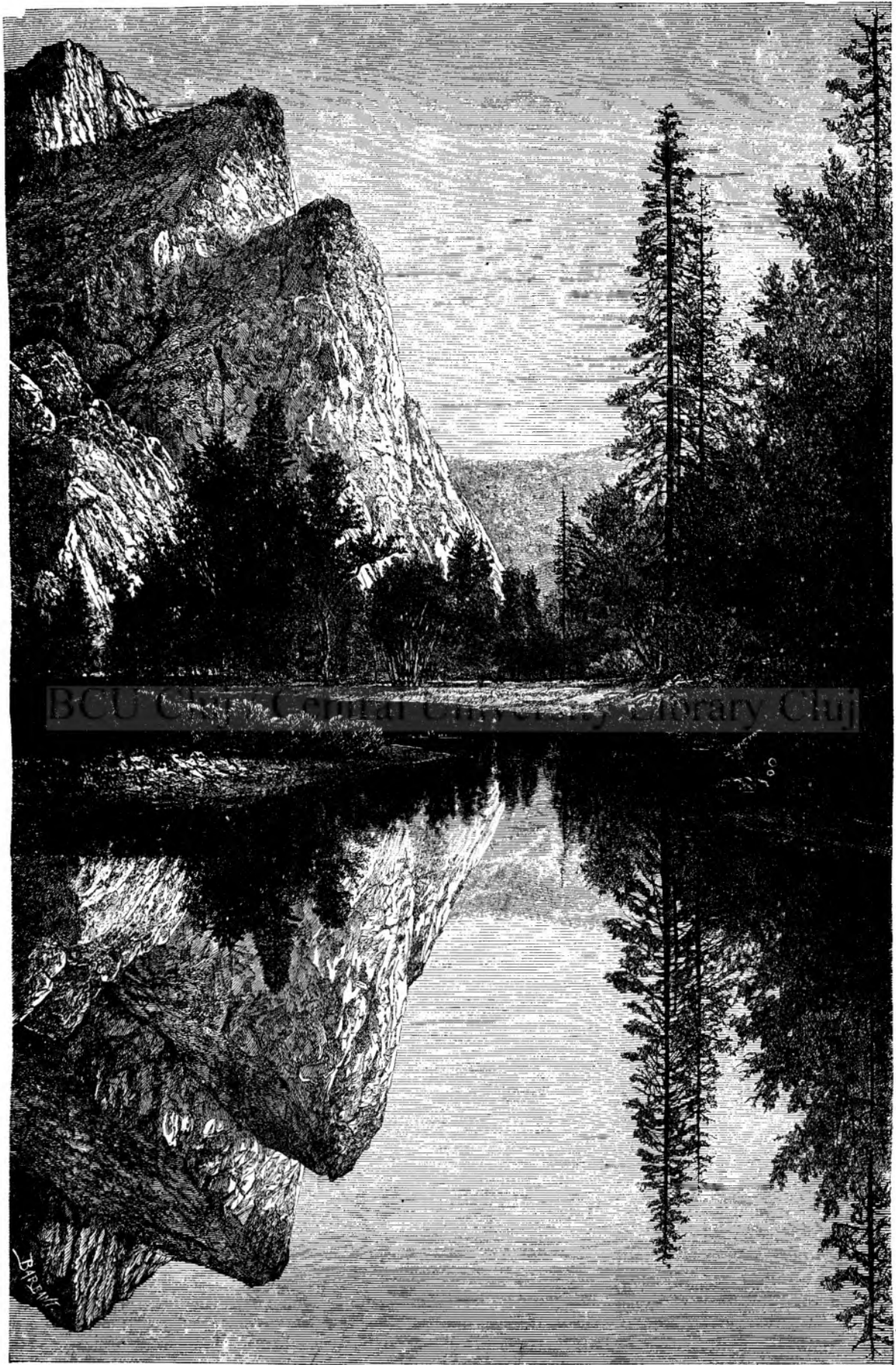
Trista și parasita pe unu desertu, erā fără prieteni. fără școale, ba fără instrucțiunea elementara, înse cu credinția în anima, și cu virtutea în faptu. Astadi înse sōrtea ei s'a schimbatu, ea-si serbeza renașcerea, căci s'a pusu pētr'a fundamentala la instrucțiunea și luminarea ei. În serbarea bucuriei, în aceste ceasuri de dulce mângăiere, cari în cumpen'a vieții ei tragu ani mulți de durere, femei'a româna rostescē Ilustrății Sale dlui episcopu I. Mețianu grațitudine adanca, căci ca unu parinte a fost ântăiul care s'a gânditu la destinul ei. ântăiul care a redicat'o din întunericu la lumina, ântăiul care s'a ingrigitu de instrucțiunea ei.

La anul 1875/6 primele preparande private puseru examenul. Erau pușine atuncea, înse anii urmatori adu-sera mai multe. La începutu și școalele de fete erau cu rarități în comunele noastre, și unde erau multi macăiau capul clevetindu durat'a lor. Acum înse haru ceritulu și acelu ce duce destinele instrucțiunei femeiesci, avemu școale mai multe, învetiătorese nu cu cine scie ce propocșela înnalta — ei harnice în chiamarea lor, și staruitoare în a plantā totu ce este moralu și folositoriu în școlă și familia.

S'ar simți acum necesitate de-o preparandia, necesitate accentuata de Ilus. Sa dl episcopu și în congresul trecut. Înființarea ei ne-ar parē grea, căci o zapacēla urita a utopitu ori ce zelu de întreprindere. Când înse s'aru pregândi acei ce se mai interesăza de cultura, și cei ce simțiescu lips'a unui institutu mai înnaltu pentru ficele inteliginției, aru socoti, că o preparandia proveduta cu internatu ar fi tocmăi școl'a mai potrivita, pentru fetele lor — atunci ori ce greutate ar perī. În Germăni'a ficele clasei mai inteliginte frecuentēza asemenea institute; ênsesi principese din cas'a imperiala, sânt mândre de calificățiunea de învetiătorese ce au. De ce ôre nu s'ar putē și la noi asemenea face?

Începutul esista, cursurile preparandiale sânt deja, ar trebui înca o socotire sânetoșă și o persōna cu inițiativa, apoi niște sacrificie, și ide'a s'ar faptu. Chiar întēmplarea ca unu apropo ne indica întreprinderea, căci institutul drelor Papp din Arad, unde atăția parinti români își internau ficele lor, acum s'a închisu. La mișcământul ce se observa în multe părți, cu-o unire de puteri, și nu cu pré multe sacrificie s'ar putē în

Lacul-og Linda în valea Yozemiti în California.

scurtu timpu înfintă o pedagogia cu internatu, și dōue lipse s'ar acoperi: amu avē preparandia de învetiatorese și preparandia de femei culte.

Parinti și prieteni ai femei române, gânditi că și ea face o jumetate din națiune; gânditi, ve rogu, la instructiunea ei, căci puteti; esemplul dvōstra ar da tară și sufletelor mai... slabe.

Emilia Lungu.

Lacul-oglanda în valea Yozemiti în California.

Frumōs'a ilustrațiune din nrl presinte înfașeaza unu locu pitorescu, valea Yozemiti în California, un'a din cele mai admirabile locuri din căte a creatu natur'a.

Încungiurata din tōte părțile de niște stânci gigantice, acēsta vale este mai multu o prepastia, unde numai cu greu poti petrunde, de și mai pân'acolo duce calea ferata Pacific.

Va sē dīca e unu locu închis; riurile numai cădēdu din stâncă în stâncă potu sē curga în lacul din acēsta vale, dar tocmai prin acēsta cadere i dau timbrul cel mai romanticu, căci se formēza o mulțime de cataracte, prin cari ap'a cade din o înalțime de 300 de urme.

În fundul vlei domnesce līnisece adâncă, întocmai ca într'unu mormēntu, acolo esti isolatu de lume, nu simțesci vēntul ma nici mișcarea aerului. Acēsta līnisece e caus'a, că lacul din vale nici odata nu este tulburatu de fluctuațiunile valurilor, ci e purure limpede și līnu. Aceste dōue însușiri: curățien'a și starea ei līna i dau o putere reoglandatōre admirabila. Caletoriul, carele sosece acolo, în momentul primu nu scīe dēca viseza sēu vede realitate?! Lacul reoglandēza totu tabloul, încāt acesta se vede de dōue ori, odata în sus și odata în jos, iēr lacul par că nici n'ar esistă.

O adevērata oglinda este acēst'a, în care dōmn'a natura isi admira grațiile sale. De aceea acēstu lacu cu totu dreptul se numesce: lacu-oglanda.

I. H.

Literatura si arte.

Unu vechiu cunoscutu al cetitorilor acēstei foi reapare în nrl presinte. Sânt tocmai doi-spre-dece ani, de când dl Miron Pompiliu, unu june talentatu din părțile Beiușului, și atunce colaboratoru internu al nostru, s'a dusu în Romāni'a și nu s'a mai rentorsu. De atunce dēnsul, prin diligintia și studiu, s'a avēntatu atât în literatura, cât și în viēt'i'a publica la o trēpta considerabila. A publicatu unu volumu de balade populare și căteva studii și critice în „Convorbiri Literare“, și a ajunsu profesoru la școl'a centrala de fete în Iasi. Dar poesii n'a publicatu ani îndelungati. În fine, dupa acēsta reserva lunga, a reparatu și pe terenul acesta, și în „Convorbiri Literare“ din julie și august an. c. iērasi a începutu sē publice poesii. Dorul de locul seu natalu, și reminiscintiele cari il atragu la fōi'a nōstra, unde a datu la lumina primele sale încercări, il îndemnara sē tramita și nōue căteva din colecțiunea sa de poesii inedite. Din aceste publicāmu un'a, ca întroducere, în nrl presinte, și salutāmu cu placere pe vechiul nostru confrate reivitu în șirul colaboratorilor nostri!

O broșura polemica ni s'a tramisu din Sibiu. Ea pōrta titlul: „Anticritic'a broșurei anonime publicate asupra celor dōue congrese naționale bisericesci din 1873 și 1874 — De mai multu deputati ai majorității congreselor din 1873 și 1874“. Broșur'a acēsta, precum arēta și titlul, este unu respunsu la o critica ce s'a facutu de cătra mai multu membrii din minoritate asupra acelor congrese. Cestiunea e atât de delicata, încāt noi nu gasimu oportunu sē o divulgāmu în publicitate și

prin press'a periodica. Ea se ocupa de durerōs'a disarmonia ce s'a ivitu, de când cu alegerile de mitropolitu și episcopu, între unii barbati de frunte ai bisericei ortodoxe orientale române. Apera sēu critica pe acēstia, și în deosebi despre Șaguna conține unu capitlu fōrte remarcabilu.

Di Iosif Șterca Siulutiu de Carpenișu, în Sibiu publica invitare de prenumerațiune la partea III din „Memoriul“ seu. Cuprinsul va fi: 1) Resfrângerea și îndreptarea mai multor neadeveruri, faprice și istorice, cuprinse în biografi'a mitropolitului Șaguna, scrisa de archim. N. Popea. 2) Mai multe fapce și întēplări memorabile din anii 1848/9, 1861, 1863/4, 1865, privitōre la istori'a contimporana. 3) Monografi'a Abrudului și a munților apuseni, cu preferintia a comunelor Carpenișu. Abrud-satu și Buciumu. Libertățile lor asigurate prin diplome și donațiuni regesci și princiare. Luptele lor pentru independintia. Ajungerea lor în starea de iobagi. Încercarea lor de a se elibera iērasi. Caus'a celebra cu Varga Catarina. Arestarea ei prin vicariul Șaguna. Opiniunea prefectilor romāni asupra acēstui faptu, s. a. t. 4) Mai multe episōde memorabile din viēt'i'a prefectului Avram Jancu, necunoscute pāna acuma. Durerea sufletēca a dēnsului și caus'a nefericirei sale. Ultimele ôre ale prefectului Dobra s. a. t. Broșur'a va fi de 8—9 cōle, pretul 85 cr. tramisu francatu. Terminul prenumerațiunii e 1 nov.

Reuniunea romāna de cântu și musica din Lugōșu a arangiātu la 25 l. c. o serata de cântu și dantiu, care a reeșitu escelentu, ca tōte seratele date de acēsta brava reuniune. Cu acēsta ocașiune corul a cântatu și o piesa nōua: „Mersul Adakaleh“, compusa de Kársz și dedicata reuniunii; atât compositiunea artificioșă, cât și esecutarea ei esacta facura mare efectu. Dșōr'a Elena Radulescu a esecutatu cu dl Iosif Czegka eu multu succesu uvertur'a operei „Vilelm Tell“ de Rossini, și unu viforu de aplause fu recunoscint'i'a publicului. După concertu urmă petrecerea de dantiu, care dură pāna 'n dōori de dī.

Di I. D. Ionescu, simpaticul artistu care voiă sē vina cu trup'a sa a da repesintițiuni teatrale dincōce de Carpati, s'a rentorsu iērasi la Bucuresci. Se dīce, că dsa n'ar fi obținutu concesiunea d'a putē vini cu o trupa în țerile corōnei Stlui Stefan, pentru cuvēntul, că deja aru esiste aice prē multe (!) trupe de acēste.

Abcedaru maghiaru-romānu. Sub acēstu titlu a aparutu în tipografi'a archidiecesana din Sibiu, unde se și afla de vēndare, unu manualu pentru șcōlele populare, de Nicolae Putnok. Pretiul 25 cr.

Biserica si șcōla.

Congresul naționalu bisericescu din Sibiu nu este încă convocatu, și nici nu se scīe siguru dēca se va ține. O mână amica bine informată ni scrie din Sibiu: „Me temu, că congresu nu se va ține în anul acēsta!“ Iēr din Budapesta, asemene din bunu isvoru. primimu acēsta informațiune: „Este fōrte probabilu. cumca congresul ori nu va fi convocatu, ori va fi convocatu mai târđiu“.

Archidieces'a Sibiu. Pentru congresu s'au mai alesu deputati, precum aflāmu din „Telegr. Rom.“, dnii: dr. Iosif Hodoșu asesoru consistorialu, Ioan Bechnitz asesoru consistorialu, Ioan Bran de Lemény capitanu supremu în pensiune, Nicolae Suștai advocatu. — *La gimnasiul romanu din Brasiov* a devenitu vacantu unu postu de profesoru de filologia classica și studiile ajutatōre la acēsta; pentru ocuparea acēstui postu se escrie concursu cu terminu pāna la 10/22 oct. Emolumentele sânt: pāna la depunerea esamenului de cvalificațiune salaru anualu de 700 fl.; dela depunerea esamenului de cvalificațiune pentru urmatorii doi ani salaru anualu de

800 fl., ier de aci mai departe salaru ordinaru de 900 fl., apoi la fia-care 5 ani câte unu adausu de 50 fl., și dreptul de pensiune.

Dieces'a Caransebeșu. *Deputatu pentru congresu* s'a mai alesu dnul: Atanasiu Cimponieriu jude la tabl'a regesca.

Societati si institute.

Societatea pentru fondu de teatru românu va tine adunarea sa generala de estu anu in orașul Sibiu, la 17 și 18 octombrie st. n., dupa program'a publicata in nr. 61 al foii nostre.

Asociațiunea transilvana publica concursu pentru urmatorele ajutoare: 25 fl. dela Societatea Transilvani'a pentru unu invetiăcelu de meserii; 20 fl. din fundatiunea Tofalena pentru unu sodalu seu invetiăcelu de meserii, preferindu-se cei din familiile tofalene; dece ajutoare de câte 10 fl. pentru tinerii invetiăceli de meserii. — și urmatorele stipendie: 70 fl. pentru unu tineru, care cercetăza vr'o școlă reala din patria, 60 fl. pentru unu ascultatoru de agronomia, 60 fl. pentru unu elevu de pedagogia in patria, 60 fl. din fundatiunea Galliana pentru unu gimnastu, două stipendie de câte 60 fl. pentru tineri seu tinere, cari cercetăza vr'unu institutu de meserii seu de industria in patria. Terminul pentru toate e 25 oct. — *Despartimentul III*, din Sibiu, va tine adunarea sa generala de estu-timpu in comun'a Tilișca la 3 oct.; directorul despartimentului e dl dr. Ilarion Pușcariu, secretarul dl Petra-Petrescu.

Societatea pentru infintierea unei școle de fete române in Oradea-mare. Comitetul alesu de adunarea generala constituitoare, tinu mercuri și joi ședințe; in cea d'antăiu se constitui, alegendu-se secretari dnii Ioan Popu și Silviu Rezeiu, cassaru dl Nicolae Zigre. In a două a se luara dispozițiunile trebuincioșe pentru subșternerea statutelor spre aprobare de către ministeriu.

Societatea de lectura a studenților din Blășu s'a constituitu pe anul șolaru curentu la 15 sept., sub președintia dlui profesoru Ioan Germanu, astfel: vicepreședinte Iuliu Grecu, notaru Ioan Sagreanu, bibliotecaru Carol Stoica, redactoru al foii Societății Ioan Maior, toti din cl. VIII, cassariu Virgiliu Brendusianu, vicebibliotecaru Petru Bobu, ambii din cl. VII.

Societatea de lectura a junimei rom. dela gimnasiul r. c. din Clușiu, s'a constituitu in 12 l. tr. st. n. pe anul scolasticu 1880—1 in urmatoriul modu: președinte Gregoriu Iliu VIII, notariu Elia Capusianu VII, redactori Iosif Peteanu VIII, Vasiliu Ganu VII și Gabriel Tiponu VI, cassariu Romul Romantianu VII, controloru Ioan Romantianu VII, bibliotecariu Alesandru Farcasiu VI, vice-bibliotecariu Georgiu Cimoca VI.

C e e n o u ?

Maj. Sa regele va caletori in curend la Silesia. Programul s'a statoritu astfel: La 17 seu 18 l. c. monarcul, trecendu pe la Rutca și Jabluncu, va sosi in Teschen, ier la 20 in Troppau.

Monumentul lui Papiu Ilarianu. Precum se scie, Academi'a Româna a decisu se redice unu momentu repausatului ei membru Alesandru Papiu Ilarianu. Acestu monumentu, precum ni se scie din Sibiu, la 26 septembrie a sositu acolo, din Kreuznach in Prussia renana. Cu aședierea lui sunt insarcinati dnii Baritiu și Hodosiu, cari lucrăza ca se fia gata cât mai curend. Inaugurarea se va face pe timpul când și Societatea pentru fondu de teatru va tine la Sibiu adunarea sa generala, de siguru in presintia unui publicu numerosu.

Diet'a marti isi alese biuroul, antăiul vicepreședinte baron Ioan Kemény, al doile vicepreședinte Paul Szontágh (de Nógrád), secretari: Baross,

Algernon Beöthy, Aladar Molnár, Iuliu Antal, Strajimir (croatu) și Iuliu Horváth, astfel nici de asta-data nu se alese și vr'unu românu, ceea mai de multu totdeuna se facea. Questor se alese Ladislau Kovách. Comisiunile permanente se alegu astadi joi, ier membrii delegațiunii sâmbeta. Primul-ministru Tisza respunse la interpelațiunea lui Miklós in caus'a ligei anti-semitice, declarandu, că se potu porni in țera multe mișcări cari nu convinu guvernului, totusi acesta numai atunce le pôte opri deca acele sunt ilegale, seu sternescu dușmanii între clase și confesiuni. Deca se va face o astfel de mișcare, guvernul va scie care este datori'a lui. Statutele ligei antisemitice inca nu sunt subșternute spre intarire. Interpelatoru fu multămitu cu respunsul, inse ar fi doritu ca guvernul se fia opritu cu mesuri preventive, cum este casatori'a civila, posibilitatea unei asemenea mișcări. „Dar democrația-sociala, al cărei capu esti și dta?” — esclama Istóczy, escitandu ilaritate. In ședința de joi s'a facutu sortirea secțiunilor, ier Madarász a interpelatu pe primul-ministru in privintia demonstrațiunii navale in afacerea cu Dulcigno, întrebându, deca guvernul va usă de influintia sa spre a nu se întrebuintia forția in contra albanesilor?

Sciri personale. *Pr. Ssa Mihaiu Pavelu*, episcopul diecesei oradane, s'a rentorsu mercuri dela Holod, dar in curend ierasi se va rentorce acolo. — *Archiducele Iosif* deja s'a sculatu din patu și se afla din ce in ce mai bine. — *Rds. D. Ioan Corhanu* se afla in Budapesta pentru cautarea sănătății sale.

Lun'a a două. A trecutu lun'a de miere, și totusi, intocmai ca 'n vieti'a casatoriilor fericiti, avemu se 'nsemnămu acelasi rezultatu despre colect'a cu cruceriu a societății române din Oradea-mare, care dupa prândiu se 'ntruneste la cafea neagra in „Arborele verde”. Chiar ca și la finea lui august, așa și la 30 septembrie rezultatu colectei fu 16 fl. 15 cr.; așa dara sum'a adunata in două luni pentru fondu școlii de fete române in Oradea-mare e 32 fl. 30 cr., care s'a și aședatu in cass'a de economii.

Despre iern'a viitoare silvanistii și economii profesescu, că va fi moderata. Silvanistii de multu timpu facu deducțiuni pentru iern'a urmatore din ierburile din paduri și mai ales din „erycee”. In anul trecutu „erica vulgarus” și „herbacea” erau încarcate cu multe flori. In anul acesta florile se afla in numeru micu, ceea ce insemna, că va fi o iern'a moderata. Din lucrarea albinelor asemenea se pôte face acēta conclusiune, căci in anul trecutu ele pe timpul acesta deja încetara lucrarea, dar acuma inca albinele totu aduna.

Nazarenii cari se afla mai ales prin comitatele Ungariei de jos aru voi se țina unu congresu, pentru ca se pōta infintia o diecesa. Dilele trecute a și umblatu pe la guvernul o deputațiune se întrebe, că cu ce condițiuni s'ar pôte tine acel congresu? Inse deputațiunea nu s'a rentorsu cu multa încuragiere, căci până când nazarenii nu vreu se jōre, se platēca contribuțiune și se fia soldati, nu potu speră spriginul statului.

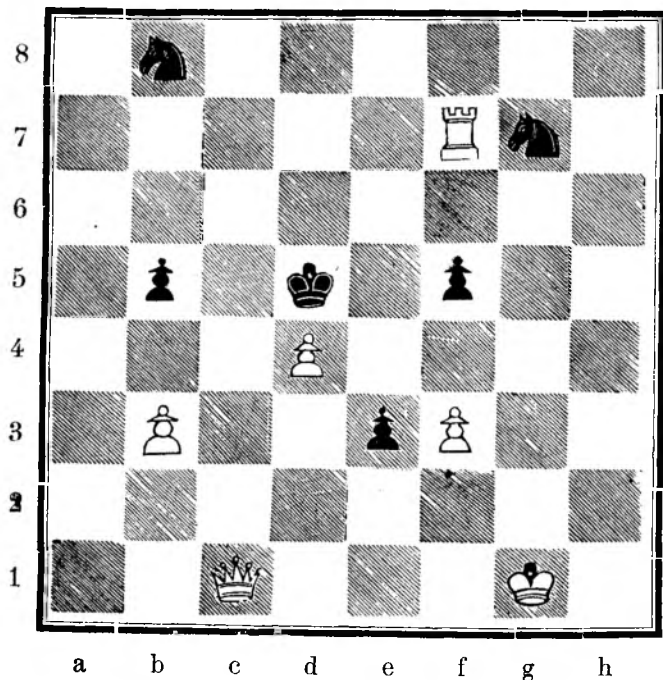
O noua linia de telegrafu se așeza de câteva zile cu mare graba. Acēta duce din Alba-Iulia prin Zlatna și Abrudu la Cămpeni. Se dice, că in scurtu timpu acēta linia va incepe a funcționa. Stațiuni vor fi la Zlatna, Abrud și Cămpeni. De siguru locuitorii de pe acolo vor salută cu bucuria acēta inaintare.

Necrologu. *Ioana Flamandu* nasc. Danu și fiicele Veturia, Constantia, Eugenia precum și fiul Iulianu, cu anima franta de durere aducu la cunoscintia on. publicu, eumca iubitul ei soțu, respective tata Macedonu Flamandu, preotu gr. or. in Borgo-Suseni și invetiatoru la școl'a normala din Borgo-Prundu a repausatu in Domnul la 23 l. c.

Problema de șahu.

De Samuil Auranu.

Negru.

Albul începe și la a trei'a trassura dă matt.

Terminul de deslegare este 1 novembre. Ca totdeauna, și de asta-data se va sorti o carte.

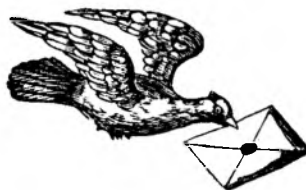
Deslegarea ghicitei de șahu din nr. 39:

Siarmanța damicela,
Cu ochi ca de gazela,
Ornata precum esti,
Pe toate eclipsesi.

Bine au deslegat'o dómnele și domnișórele : Elena Zacharia n. Daminescu, Aurelia Filipescu, Emilia Onciu n. Ciavoșchi, Anastasia Borca, Amalia Popescu, Zoe Dimbu, Minodora Micșunescu, Eufrosina Ardeleanu, Iulia Popescu, Elena Crișanu, Eufrosina Popovicu.

Premiul l'a câștigatu dșór'a Amalia Popescu.

Poș'ta redacțiunei.

Treiluniul oct.—dec. se va începe cu nr. 75; toti aceia, ale căror abonamente vor expiră atunce, sânt rugati a le rennoi de timpuriu, căci à conto nu putemu tramite fói'a nimeniua. Pretiul de prenumerațiune pe oct.—

dec. este 2 fl. 70 cr. Cei ce aru dorí sê aiba fói'a nóttra și din lunile trecute, sânt avisati că esemplare complete avemu numai din 1 septembrie; pretiul pe sept.—dec. e 3 fl. 50 cr. Începându-se serile lungi, suplemențele promise pe acestu semestru se vor da în treiluniul viitoru.

Dlui A. St. S. in Sibiu. Precum se vede, n'ai cetitu nr. 50 al fói' nóttré.

Hatieg. De acuma inainte, timpul fiindu mai potrivit, vom publicá mai adese ori. Inse de cele pré mari numai arare ori, căci n'avemu locu.

Versurile : La o domnișóra, Remasiagul meu, Catra Somesiu, Cum se frânge, Catra A., Unu salutu catra orasiul Bistritia, — nu se potu publicá.

Dnei A. G. in T. Ve multiamimu. In curênd vom satisface dorinti'a dvóstre.

Viena Divariul vi se tramite. Amu primí cu placere si niste corespondintie din viét'i'a sociala si literaria-artistica de acolo.

Proprietaru, redactoru ~~responsabilitaru~~ și editóru :
IOSIF VULCANU.

INSERȚIUNE.

Prim'a societate maghiara gener. de asiguratiune
(Az első magyar általános biztosító társaság)

assiguréza

GRATUITU

pe anul primu

case si edificie economice

astfel, ca platirea tacsei,

dupa folosint'i'a anticipativa a anului primu gratuitu,
se începe numai în anul al doile,

déca asemenea edificie se asiguréza la ea pe unu tîmpu de **siese ani**.

Desluciri speciale dau

agenturele principale ale institutului.